

Kendelse
af
8. maj 2015
i
faglig voldgift
FV2015.0032:

Fagligt Fælles Forbund
(forhandlingssekretær Svend-Aage Poulsen)

mod

Dansk Byggeri
for
Virksomheden Arne Mose Hansen, CVR-nr. 84654418
(chefkonsulent Henrik Olsen)

1. Uoverensstemmelsen

Sagen angår, om virksomheden skal betale skurpenge for mangler ved velfærdsforanstaltninger ved i forbindelse med en byggeplads at have opstillet to beboelsesvogne, som skulle fungere både som beboelsesvogn og velfærdsvogn.

Fagligt Fælles Forbund, 3F, har nedlagt påstand om, at Dansk Byggeri for Virksomheden Arne Mose Hansen skal anerkende, at de af virksomheden opstillede beboelsesvogne ikke lever op til kravene til velfærdsforanstaltninger i Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 1516 af 16. december 2010 om indretning af byggepladser og lignende arbejdssteder, og som følge deraf betale erstatning efter Bygningsoverenskomstens § 24, stk. 8.

Dansk Byggeri for Virksomheden Arne Mose Hansen har påstået frifindelse.

2. Sagens behandling ved faglig voldgift

Sagen er forhandlet den 29. april 2015 for en faglig voldgiftsret med undertegnede, fhv. højesteretspræsident Børge Dahl, som formand og opmand og følgende sidedommere:

Udpeget af 3F:

Forhandlingssekretær Palle Bisgaard, 3F,
forhandlingssekretær Claus Von Elling, 3F.

Udpeget af Dansk Byggeri:

Overenskomstchef Linda Nordstrøm, Dansk Byggeri,
konsulent Mogens Rold Sørensen, Dansk Byggeri.

Der blev afgivet forklaring af Arne Mose Hansen.

Da der efter procedure og votering ikke blandt de partsudpegede medlemmer af voldgiftsretten var flertal for en afgørelse, skulle denne træffes af opmanden, som med en nærmere begrundelse tilkendegav, at der var mangler i forhold til kravene til velfærdsforanstaltninger, men at kravet om betaling af erstatning ikke kunne tages til følge.

Parterne var herefter enige om, at sagen afsluttes med afsigelse af kendelse uden fuldstændig sagsfremstilling og gengivelse af den afgivne forklaring og parternes argumentation.

3. Overenskomstgrundlaget

Bygningsoverenskomsten indeholder følgende bestemmelser:

” § 24 Skurforhold

1. Velfærdsforanstaltninger gennemføres i henhold til den til enhver tid gældende bekendtgørelse, som indgår i nærværende overenskomstforhold, for tiden "Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 1516 af 16. december 2010 om indretning af byggepladser og lignende arbejdssteders" regler om velfærdsforanstaltninger ...

Rådgivning

2. Ved uenighed om, hvorvidt velfærdsforanstaltningerne opfylder ovennævnte gældende bekendtgørelse, har medarbejderne ret til gennem deres lokale organisation at begære et orienteringsmøde afholdt.

Frist

3. Orienteringsmødet afholdes inden for en frist af 5 arbejdsdage, efter begæring herom er modtaget, medmindre andet aftales.

Deltagelse

4. På orienteringsmødet deltager 1 repræsentant fra Dansk Byggeri og 1 repræsentant fra Fagligt Fælles Forbund.

Endvidere tilkaldes 1 repræsentant fra virksomheden samt 1 medarbejderrepræsentant.

Gennemgang

5. På mødet gennemgås de eksisterende velfærdsforanstaltninger, og hvor det er påkrævet, rådgives parterne på grundlag af ovennævnte regler.

Rådgivningen ikke efterlevet

6. Såfremt en af parterne efter rådgivningsperiodens udløb finder, at velfærdsforanstaltningerne ikke opfylder overenskomstens krav hertil, skal der - såfremt sagen ønskes videreført - afholdes mæglingsmøde.

Mæglingssmødet afholdes hurtigst muligt og senest 5 arbejdsdage efter begæring er fremsat til Dansk Byggeri, idet begæring dog tidligst kan fremsættes efter udløbet af rådgivningsperioden.

På mæglingssmødet deltager 1 repræsentant fra Dansk Byggeri samt 1 repræsentant fra Fagligt Fælles Forbund, for begges vedkommende fortrinsvis de samme personer, der deltog i orienteringssmødet.

Herudover tilkaldes 1 repræsentant fra virksomheden samt 1 medarbejderrepræsentant.

Hvis der på mæglingssmøde eller organisationsmøde opnås enighed om, at velfærdsforanstaltningerne ikke opfylder overenskomstens krav hertil, kan spørgsmålet om eventuel bod indbringes for Arbejdsretten. Herudover kan indbringelse for Arbejdsretten eventuel ske efter endt voldgiftsbehandling.

Hvis der på mæglingssmødet er uenighed om, hvorvidt velfærdsforanstaltningerne opfylder overenskomstens krav hertil, kan hver af parterne kun videreføre sagen via organisationsmøde og/eller faglig voldgift i henhold til overenskomstens almindelige bestemmelser herfor.

Erstatning

7. Er velfærdsforanstaltningerne ikke i orden 5 arbejdsdage (rådgivningsperiode) efter, at orienteringssmødet blev afholdt, kan medarbejderne kræve en erstatning.

Udbetaling

8. Erstatningens størrelse er på kr. 41,00 pr. medarbejder pr. dag fra det tidspunkt, forholdene skriftligt er påtalt, og indtil forholdene er bragt i orden.

Mangler

9. Der kan dog kun kræves erstatning, såfremt manglerne medfører en forringelse af betydning for brugsværdien.

...

§ 28 Overnatning

Overnatning

1. Såfremt virksomheden udsender medarbejderen til en arbejdsplads der ligger mere end 110 km fra medarbejderens bopæl, har medarbejderen ret til at få dækket dokumenteret udgifter til kost og logi på et hotel, kro eller lignende af rimelig standard det pågældende sted.

...

Fortolkning af ”eller lignende”

5. Parterne er enige om, at ved begrebet ”eller lignende” forstås:

- a. Motel
- b. Ferielejlighed/lejlighed
- c. Sommerhus
- d. Vandrehjem
- e. Boligcontainer/campingvogn med toilet/bad/køkken faciliteter.
Punkterne 5a. til 5e. er under forudsætning af:
  - At hver enkelt medarbejder overnatter i et soverum for sig selv
  - At der i forbindelse med opstilling af boligcontainere etableres fælles opholdsområde
  - At ved overnatning på byggepladsen eller på tilstødende arealer til byggepladsen skal beboelsesområdet være adskilt fra byggepladsen, og velfærdsforanstaltningerne som beskrevet i § 24 kan ikke indgå i beboelsesområdet. At virksomheden betaler for rengøring mindst 1 gang pr. uge.”

I Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 1516 af 16. december 2010 med senere ændringer om bygge- og anlægsarbejder hedder det bl.a.:

”Kapitel 9

Velfærdsforanstaltninger

§ 60. Arbejdsgiveren skal sørge for, at den ansatte under arbejdet har adgang til:

- 1) toilet, der er aflåseligt,
  - 2) spiserum med borde og siddepladser med ryglæn samt adgang til drikkevand i nærheden,
  - 3) håndvask med rindende koldt og varmt vand,
  - 4) omklædningsrum,
  - 5) brusebad ...
- ...

§ 61. Faciliteterne skal etableres på eller i umiddelbar nærhed af byggepladsen og være til rådighed fra arbejdets begyndelse.

...

§ 62. Faciliteterne skal være hensigtsmæssigt beliggende i forhold til hinanden og de enkelte arbejdssteder og have gode adgangsforhold. Der må højst være en afstand af 200 meter eller en transporttid på 5 minutter til toilet.

Stk. 2. Toiletter, håndvaske og brusebade skal findes i et antal, så der er mindst

- 1) 1 toilet for hver 15 personer,
- 2) 1 håndvask for hver 5 personer og
- 3) 1 brusebad for hver 10 personer.

§ 63. Faciliteterne kan etableres i skurvogne, skure, pavilloner, eksisterende bygninger m.v. Hvis faciliteterne etableres i skurvogne eller andre flytbare enheder, skal disses størrelse og indretning opfylde kravene i bekendtgørelse om indretning af skurvogne og lignende, ... Etableres faciliteterne på anden måde, f.eks. i bygninger på stedet, skal disses brugsværdi have en lignende standard.

...”

I Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 775 af 17. september 1992 om indretning af skurvogne og lignende hedder det bl.a.:

”Kapitel 1 – Område og almindelige bestemmelser.

§ 1. Hvor der efter reglerne om arbejdsstedets indretning etableres velfærdsfaciliteter i skurvogne, skure eller lignende enheder, der er flytbare i sin helhed eller moduler (i det følgende benævnt skurvogne), skal indretningen af disse opfylde kravene i denne bekendtgørelse, med mindre andet følger af reglerne om arbejdsstedets indretning.

...

Kapitel 2 – Indretning

Toilet

§ 3. Toiletrum skal have et gulvareal på mindst 1 m² og være forsynet med en aftræksventil på mindst 100 cm². Der skal indrettes et toiletrum for hver 15 personer.

...

Spisefaciliteter

§ 4. Spiserum skal have et gulvareal, der udgør mindst 1 m² pr. person, der benytter det samtidigt, med et tillæg på 1 m² til det samlede gulvareal.

Stk. 2. Spiserum skal være særskilt. Mad og drikke skal kunne opbevares sundhedsmæssigt forsvarligt, om muligt i køleskab, og der skal være mulighed for at varme mad, vand til kaffe og lignende.

Stk. 3. Rummet skal være forsynet med mindst 2 aftræksventiler på mindst 100 cm² pr. ventil.

Stk. 4 Spiserummet skal være forsynet med et vinduesareal svarende til mindst 10 % af gulvarealet. Mindst ét vindue skal kunne åbnes.

Stk. 5. Vinduer skal være forsynede med solafskærmning, f.eks. gardiner.

Omlædnings-, vaske- og brusefaciliteter

§ 5. Omlædningsrumms gulvareal skal udgøre mindst 1 m² for hver person udover de arealkrav, der stilles til vaske- og brusefaciliteter, jf. stk. 4.

Stk. 2. Rummet skal være forsynet med en aftræksventil på mindst 100 cm².

Stk. 3. Rummet skal være udstyret og indrettet, så følgende krav er opfyldt:

1. Gangtøj og arbejdstøj skal kunne opbevares adskilt, enten i 2 skabe til hver person eller i et lodret opdelt skab. De indvendige mål i skabene skal mindst være 25 cm x 50 cm x 170 cm.
2. Målene skal i et opdelt skab mindst være 50 cm x 50 cm x 170 cm.
3. Skabene skal være aflåselige og forsynet med hylde.
4. Skabene skal være ventilerede til det fri, f.eks. ved fælles aftræk.
5. I forbindelse med skabene skal der være anbragt en bæk.
6. Arbejdstøj skal kunne tørres, enten når det befinder sig i skabene eller på en fælles bøjlestang.

Stk. 4. Der skal være direkte adgang fra omlædningsrum til vaske- og brusefaciliteter, der skal opfylde følgende krav:

1. Håndvaske skal kunne forsynes med rindende koldt og varmt vand. Der må højst være 5 personer om 1 håndvask. I stedet for håndvaske kan der indrettes vaskerende med mindst 1 blandingsbatteri for hver 5 personer. Gulvarealet omkring hver håndvask eller blandingsbatteri skal mindst udgøre 1 m².
2. Brusebade skal kunne forsynes med varmt og koldt vand. Der må højst være 10 personer om 1 brusebad. Gulvarealet i forbindelse med hvert brusebad incl. installation skal mindst udgøre 1 m².
3. Der skal være mulighed for udluftning ved brusebade i tilstrækkeligt omfang, så vidt muligt ved mekanisk ventilation.

...”

3F har henvist til en række afgørelser.

I en afgørelse af 7. februar 1995 truffet af Arbejdstilsynet, Kreds København og Frederiksberg, er der givet påbud angående velfærdsforanstaltninger. Det hedder i afgørelsen bl.a.:

”... at der skal være direkte adgang fra omlædningsrum til vaske- og brusefaciliteter. Dette indebærer, efter Kredens opfattelse, at faciliteterne skal forefindes i samme vogn.”

I en faglig voldgiftsretskendelse af 13. juni 1996 i en sag mellem Dansk Metalarbejderforbund og Dansk VVS hedder det bl.a.:

”Sagsforløbet er følgende:

I skrivelsen af 2. februar 1995 fra Arbejdstilsynets kreds Århus amt hedder det blandt andet:

”I oktober måned 1994 fik kredsens en forespørgsel fra firmaet Rasmussen og Schiøtz, der er koordinator på byggepladsen om, hvorvidt Arbejdstilsynet efter 1.2.1995 under hensyn til, at langt den største del af byggeperioden da ville være overstået, kunne acceptere, at badeforholdene afveg fra reglerne i Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 775 af 17.9.1992 om indretning af skurvogne og lignende med hensyn til kravet om direkte adgang fra omklædningsrum til baderum.

Det oplystes, at badeforholdene er indrettet således, at de ansatte efter arbejdets ophør kan hente deres rene tøj i skurvogne og herfra gå ad en gangbro – max. 50 m for de skure, der længst væk – til badevognene uden for hvilke, der er koste og riste til at rengøre fodtøjet med, og ind i badevognene, hvor omklædning kan finde sted, og tøjet opbevares på knager eller bænke under badet, uden at det bliver vådt, hvorefter der kan skiftes til det rene tøj, og arbejdstøjet bringes tilbage til skabene i skurvognene.

På denne baggrund meddelte Arbejdstilsynet, at man ikke ville stille yderligere krav for tiden efter 1.2.1995 og resten af byggeperioden. Arbejdstilsynet fandt, at det var muligt at klæde om og bade på forsvarlig vis, herunder har man forudsat, at arbejdstøjet ikke var så forurenede af sundhedsskadelige stoffer og materialer eller smittefarlige materialer, at løsningen indebar nogen sundhedsmæssig risiko. Endvidere fandt man, at brugsværdien under hensyn til, at der kan klædes om i badevognen ikke var væsentlig dårligere, end hvis der havde været direkte adgang fra omklædningsrum til bade faciliteterne.

...

Som anført blev afgørelsen påklaget til Direktoratet for Arbejdstilsynet ...

I Direktoratet for Arbejdstilsynets skrivelse af 23. marts 1995 hedder blandt andet:

”Samtidig er det direktoratets vurdering, at den manglende sammenhæng mellem bade- og omklædningsrum forringer de omtalte faciliteter betydeligt. Der foreligger i sagen ikke i øvrigt særlige forhold, som kan resultere i afvigelser fra bestemmelserne i skurvogns bekendtgørelsen.”

Der er ikke opnået enighed mellem de af parterne udpegede voldgiftsmænd, og sagen afgøres derefter af opmanden [Hans Kardel], der udtaler:

...

I overensstemmelse med præmisserne i den nævnte faglige voldgiftsrets kendelse af 28. juni 1994 må der i tilfælde, hvor reglerne om velfærdsforanstaltninger væsentligt er tilside-sat, betales et passende beløb til medarbejderne. Opmanden finder ikke grundlag for at fra-vige det beløb på 50 kr., der er fastsat i den nævnte kendelse.”

I protokol af 9. juli 1997 fra en faglig voldgift mellem 3F (SiD) og Dansk Byggeri (Byggeriets Arbejdsgivere) hedder det:

”Uoverensstemmelse mellem Muremester & Entreprenør Kim Siestø A/S, Strandlodsvej 15, 2300 København S og murersvendene v/Jim W. Nielsen på arbejdspladsen Ny Adelga-de 5, København K angående

Svendene forlanger:

1. Udbetaling af erstatning for manglende velfærdsforanstaltninger som påført på ugesedler fra den 24. september 1996 og indtil forholdene er bragt i orden.

...

Firmaets påstand:

Ad 1 Firmaet har efterlevet orienteringsmødereferat og kan derfor ikke anerkende krav om erstatning for manglende velfærdsforanstaltninger.

Juristen [Preben Kistrup] udtaler

I hvert fald den omstændighed, at der ikke er opstillet bænke i omklædningsrummet er en mangel efter overenskomstens afsnit Q 6, stk. 2, afsn. 2, der berettiger til erstatning.

Der udbetales herefter erstatning for 54 dage.”

Den nævnte overenskomstbestemmelse var affattet således:

- ”2. Er velfærdsforanstaltningerne ikke i orden 5 arbejdsdage (rådgivningsperiode) efter at orienteringsmødet blev afholdt, kan de ansatte kræve en erstatning. Erstatningens størrelse er på kr. 40,00 pr. mand pr. dag fra det tidspunkt forholdet er skriftligt på-talt og indtil forholdene er bragt i orden.

Der kan dog kun kræves erstatning, såfremt manglerne medfører en forringelse af betydning for brugsværdien.

Efter rådgivningsperiodens udløb kan eventuelle uoverensstemmelser fagretlig behandles i overensstemmelse med sædvanlig praksis.”

4. Opmandens bedømmelse

Det lægges efter bevisførelsen til grund, at Virksomheden Arne Mose Hansen på en byggeplads i Humlebæk i en periode på 5-6 måneder arbejdede som underentreprenør for Virksomheden Henrik Hedager Jensen. I perioden beskæftigede Arne Mose Hansen på pladsen 2-4 medarbejdere, som til beboelse og velfærdsforanstaltning havde adgang til at benytte to beboelsesvogne. I begge beboelsesvogne var der et stort opholdsrum med køkkenfaciliteter og et rum med toilet, bad og vaskekumme. I den ene vogn var der derudover fire – i den anden to – aflåselige værelser med en seng og et ikke-aflåseligt skab i hvert værelse.

Da velfærdsområdet ifølge Overenskomstens § 28, stk. 5, ikke kan indgå i beboelsesområdet, kan den beboelsesvogn, som blev anvendt til beboelse, ikke indgå ved bedømmelsen af, om kravene i Arbejdstilsynets bekendtgørelse om velfærdsforanstaltninger og dermed Overenskomstens § 24, stk. 1, var opfyldt.

Afgørende ved en stillingtagen til, om kravene til velfærdsforanstaltninger var opfyldt, bliver derfor, om den enkelte beboelsesvogn opfylder kravene i skurvognsbekendtgørelsen.

Det er ubestridt, at skabsfaciliteterne er mangelfulde i forhold til bekendtgørelsens krav. Om vognen med de fire aflåselige enkeltværelser skal dog bemærkes, at ganske vist er der kun et enkelt skab i det enkelte værelse, men anvendes værelset kun til velfærd i form af omklædning og opbevaring af tøj ville der være mulighed for at anbringe noget tøj i skabet og andet tøj uden for skabet i værelset og på den måde holde gangtøj og arbejdstøj adskilt.

Det fremgår videre, at der ikke i nogen af vognene er et særligt omklædningsrum med direkte adgang til vaske- og brusefaciliteter – omklædning kan ske i et værelse, men herfra er der kun adgang til vaske- og brusefaciliteter gennem opholdsrummet. Hvis en medarbejder kan disponere over et aflåseligt rum med et ikke aflåseligt skab, kan kravet om et aflåseligt skab anses for i realiteten at være opfyldt, men i den ene vogn var der kun to aflåselige værelser. Kravet om

en bæk i forbindelse med skabet kan anses for opfyldt ved, at der i forbindelse med et skab er en seng, men som nævnt var der i den ene vogn kun to værelser med skab og seng.

Der må således gives 3F medhold i, at ingen af beboelsesvognene lever op til kravene om velfærdsforanstaltninger i Arbejdstilsynets bekendtgørelse herom.

Dette resultat påvirkes ikke af, at der efter det oplyste på pladsen var opstillet en skurvogn, som blev anvendt til byggeledelse, og hvis toilet- og badefaciliteter de ansatte kunne benytte, hvis de ville.

Spørgsmålet er herefter, om Virksomheden som påstået af 3F skal betale erstatning efter Bygningsoverenskomstens § 24, stk. 8.

Som Overenskomsten er formuleret, er udgangspunktet, at medarbejderne – hvis velfærdsforanstaltningerne ikke er i orden 5 arbejdsdage efter afholdelse af orienteringsmøde – har krav på en erstatning på 41,00 kr. pr. medarbejder pr. dag, jf. nærmere Overenskomstens § 24, stk. 7 og 8.

Det fremgår imidlertid af § 24, stk. 9, at der "dog kun [kan] kræves erstatning, såfremt manglerne medfører en forringelse af betydning for brugsværdien". Det er således klart, at det ikke har været meningen, at enhver mangel i forhold til bekendtgørelsens krav udløser krav på erstatning.

Medarbejdernes krav på erstatning må på denne baggrund antages at forudsætte, at brugsværdien af de til rådighed værende faciliteter er for ringe i forhold til bekendtgørelsens krav, jf. herved Ole Hasselbalch: Den danske Arbejdsret, bind II, Ansættelsesretten (2009), s. 1980. Der skal foreligge en forringelse af standarden, der er så betydelig, at der er rimelighed og proportionalitet i medarbejdernes krav om erstatning.

Om dette har været tilfældet på pladsen i Humlebæk, beror på en konkret bedømmelse af forholdene med hensyntagen til de til rådighed værende faciliteter, herunder altså også faciliteterne i byggeledelsesskurvognen.

Der foreligger imidlertid ingen nærmere oplysninger om, hvordan faciliteterne har været stillet til rådighed for de ansatte eller er blevet brugt af de ansatte. En beboelsesvogn med fire aflåselige værelser med skab og seng til brug for fire medarbejdere som skurvogn er således langt tætte-

re på den foreskrevne standard end en beboelsesvogn til brug for fire medarbejdere med kun to værelser med skab og seng, mens sidstnævnte beboelsesvogn i forhold til to medarbejdere umiddelbart synes at ville være lige så tæt på den foreskrevne standard som førstnævnte beboelsesvogn i forhold til fire medarbejdere.

Der er herefter ikke i det oplyste tilstrækkeligt grundlag for at tage 3F's påstand om betaling af erstatning til følge.

Det bemærkes herved, at Dansk Byggeri ubestridt har oplyst, at der har været en tilsvarende sag vedrørende identiske velfærdsfaciliteter, som hovedentreprenørvirksomheden stillede til rådighed for sine medarbejdere på pladsen i Humlebæk, og det fremgår af referat af orienteringsmøde afholdt den 27. november 2014, at sagen "i dette tilfælde" afsluttes "med de faldne bemærkninger", som ikke er refereret.

Thi bestemmes:

Dansk Byggeri for Virksomheden Arne Mose Hansen, CVR.nr. 84654418, skal anerkende, at de opstillede beboelsesvogne på byggepladsen i Humlebæk ikke lever op til kravene til velfærdsforanstaltninger i Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 1516 af 16. december 2010 om indretning af byggepladser og lignende arbejdssteder.

Dansk Byggeri for Arne Mose Hansen frifindes for påstanden om betaling af erstatning.

Hver part bærer egne omkostninger ved sagens behandling og halvdelen af udgiften til opmand.

Børge Dahl